

روز جهانی بهداشت و مقاومت

ضد میکروبی

هرساله در روز تاسیس سازمان جهانی بهداشت، این روز به نام روز جهانی بهداشت گرامی داشته می شود و یک موضوع بهداشتی که در تمام جهان وجود دارد انتخاب و برنامه هایی در سطح بین المللی، منطقه ای و محلی سازمان دهی می شود.

تمرکز روز جهانی بهداشت در سال ۲۰۱۱ بر روی مقاومت به داروهای ضد میکروبی و گسترش جهانی آن است. مقاومت به داروها تاثیر بسیاری از داروهایی را که امروزه برای درمان بیماری ها استفاده می شود را تهدید می کند.

در این زمینه بسیج اطلاع رسانی عمومی سازمان جهانی بهداشت تمرکز ویژه ای بر روی اپیدمی های سل، مالاریا و HIV/AIDS دارد.

در روز جهانی بهداشت در سال ۲۰۱۱ WHO قصد دارد یک بسیج جهانی برای خودمحافظتی از این داروها به منظور حفظ و اثربخشی آن ها برای نسل های آینده ترتیب دهد. زیرا مقاومت به داروها و گسترش جهانی آن باعث از بین رفتن اثربخشی بسیاری از داروهایی می شود که در درمان بیماری های موثرند.

در روز جهانی بهداشت، سازمان یک بسته شامل ۶ سیاست را برای مقابله با مقاومت ضد میکروبی معرفی خواهد کرد.

ما در دوره ای زندگی می کنیم که به آنتی بیوتیک ها و سایر داروهای ضد میکروبی وابسته هستیم و برای درمان بیماری ها به آن ها نیاز داریم. اما هنگامی که مقاومت ضد میکروبی antimicrobial resistance که با عنوان مقاومت دارویی drug resistance شناخته می شود، اتفاق افتاد سبب بی تاثیر شدن این داروها می گردد.

داروهای ضد میکروبی چیست؟

داروهای ضد میکروبی داروهایی هستند که برای درمان عفونتهایی به کار می روند که توسط میکروارگانیسم هایی مثل باکتری، قارچ، انگل و ویروس ایجاد شده اند. کشف این داروها یکی از مهم ترین پیشرفت ها در زمینه بهداشت است و توانسته است جان میلیون ها انسان را در طی ۷۰ سال گذشته نجات دهد.

داروهای ضد میکروبی شامل آنتی بیوتیک ها، ضد قارچ ها، ضد انگل ها، داروهای شیمی درمانی و ضد ویروس ها هستند.

امروزه ما زندگی طولانی تر و سالم تری داریم زیرا داروهای مفید و موثری از جمله داروهای ضد میکروبی برای درمان

بیماریها در دسترس هستند. تا قبل از کشف و دسترسی به داروهای ضد میکروبی در دهه ۱۹۴۰ مردم از بیماریهای عفونی از بین می رفتند. اما امروزه ما نمی توانیم بدون داروهای ضد میکروبی را تصور کنیم.

اما در حال حاضر ما در آستانه از دست دادن آن هستیم. مصرف و سوء مصرف این داروها در پزشکی و دامپروری در ۷۰ سال گذشته تعداد و انواع میکروبهایی را که نسبت به این داروها مقاوم شده اند را افزایش داده است و این موضوع باعث افزایش مرگها، ناتوانی و آسیب بیشتر و افزایش هزینه های مراقبت بهداشتی شده است.

مقاومت ضد میکروبی چیست؟

مقاومت ضد میکروبی که اغلب به عنوان مقاومت دارویی شناخته می شود، هنگامی اتفاق می افتد که میکروارگانیسم هایی مانند باکتری، ویروس، قارچ و انگل به گونه ای تغییر می کنند که ارائه داروهایی که قبلا برای درمان عفونت های حاصل از آن ها استفاده می شد بی اثر می شود. هنگامی که میکروارگانیسم ها نسبت به بیشتر داروهای ضد میکروبی مقاوم می شوند، اغلب به عنوان "superbugs" نامیده می شوند. این موضوع یک نگرانی عمده است زیرا یک عفونت مقاوم ممکن است کشنده باشد، به دیگران منتقل شود و گسترش پیدا کند و باعث تحمیل هزینه های سنگین به افراد و جامعه شود.

وقتی مقاومت به داروهای خط اول ایجاد می شود درمان های گرانتر باید استفاده شوند.

در واقع دستاوردهای پزشکی مدرن به وسیله مقاومت به دارو در معرض خطر است. بدون تاثیر تاثیر داروهای ضد میکروبی برای درمان و پیشگیری از عفونتها موفقیت درمان هایی از جمله پیوند، شیمی درمانی و جراحی های مهم ممکن است به خطر بیفتد.

مقاومت ضد میکروبی می تواند با استفاده نامناسب از داروها تسهیل شود، به عنوان مثال هنگامی که دوز کافی برای درمان تجویز نمی شود و یا داروی تجویز شده تا انتها به مصرف نمی رسد. کیفیت پایین دارو، نسخه اشتباه، پیشگیری و کنترل ناکافی عفونت نیز می توانند به گسترش و پیشرفت مقاومت دارویی کمک کنند.

چرا مقاومت به دارو یک نگرانی جهانی است؟

مصرف نامناسب و غیر منطقی داروهای ضد میکروبی، شرایط مناسبی را برای ایجاد میکروارگانیسم های مقاوم، گسترش و باقی ماندن آنها فراهم می کند. عفونتهایی که به علت میکروارگانیسم های مقاوم ایجاد می شوند به درمان های معمول پاسخ نمی دهند و این امر منجر به طولانی شدن بیماری و و افزایش خطر مرگ می گردد.

هرساله مقاومت به دارو سبب ایجاد حدود ۴۴۰۰۰۰ مورد جدید سل مقاوم به چند دارو می گردد که حداقل باعث ۱۵۰۰۰۰ مرگ می شود.

مقاومت به نسل جدید داروهای ضد مالاریا نیز در کشورهایی که مالاریا بومی است، گسترش جهانی پیدا کرده است.

همچنین درصد بالایی از عفونتهای بیمارستانی به وسیله باکتری های مقاوم ایجاد می شود.

رشد سفرها و تجارت های جهانی سبب می شود میکروارگانیسم های مقاوم به سرعت به کشورها و قاره های دور دست گسترش پیدا کند.

عواملی که سبب ایجاد مقاومت دارویی (Antimicrobial resistance (AMR می شوند شامل:

مصرف نامناسب و غیرمنطقی دارو، ضعف اقدامات پیشگیری و کنترل عفونت، سیستم ناکافی تامین کیفیت و فراهم آوری داروها و فقدان یا ضعف سیستم های پایش و مراقبت است.

می توان گفت دو عامل باعث افزایش و گسترش مقاومت به داروهای ضد میکروبی می شوند: یکی مصرف بیش از حد و سوء مصرف داروهای ضد میکروبی و دیگری گسترش و انتشار ارگانیسم های مقاوم بین افراد، جامعه و کشورها است.

بنابراین مقابله با مقاومت به داروهای ضد میکروبی نیاز به مداخله از دو طریق دارد: ۱- بهبود مصرف داروهای ضد میکروبی و جلوگیری از انتقال ارگانیسم های مقاوم دارد و برنامه ها و منابع WHO برای مقابله با مقاومت ضد میکروبی بر روی سلامت کودکان و بزرگسالان، امنیت غذایی، برنامه های جهانی مالاریا، دپارتمان HIV/AIDS، کنترل عفونت، تامین سلامت بیماران، بهداشت باروری و دپارتمان سل قرار دارد.

وضعیت بحرانی در مصرف خودسرانه دارو!

از تجویز غیر منطقی دارو به عنوان یک بحران یاد می شود و دست اندرکاران عرصه نظام سلامت جامعه نیز چنین عقیده ای دارند اما معلوم نیست به رغم اطلاع مسئولان از وجود چنین مشکلی، چرا همچنان شاهد بالا رفتن آمار مصرف خودسرانه دارو در کشورمان هستیم.

مصرف بیش از حد نسل سوم سفالکسین ها به صورت خوراکی و تزریقی باعث شده است در بسیاری از

مواقع بیماریهای ساده که با آنتی بیوتیک های ارزان قیمت درمان می شود، دیگر با آنتی بیوتیک های گران نیز معالجه آنها امکان پذیر نباشد.

تجویز غیر منطقی دارو علاوه بر ضررهای اقتصادی مخاطراتی برای نظام سلامت ایجاد می کند. در واقع با تجویز غیرمنطقی دارو خطر کشندگی عفونت های بیمارستانی هم روز به روز جلوه گری بیشتری می کند.

نتایج مطالعات و تحقیقات نشان می دهد که بروز ۳۰ درصد از عوارض دارویی در کشور ناشی از داروهای تزریقی است.

ویژگی بارز فرهنگ دارویی در ایران، مصرف بیش از اندازه داروهای تزریقی است. به طوری که سرانه مصرف داروهای تزریقی در ایران حدود ۱۱/۴ بوده است، در حالی که این رقم ۴ برابر سرانه مصرف این قبیل

داروها در جوامع در حال توسعه است.

دکتر کلثوم دربندی، جراح و متخصص زنان و زایمان، بر افزایش احتمال بروز عوارض دارویی در بیمارانی که بدون توجه به دستور پزشک، برای مدت طولانی دارو مصرف کنند، تاکید می کند و می افزاید: متأسفانه به دلیل مصرف غیر منطقی و خودسرانه دارو در کشور، عوارض دارویی بیش از حد در بیماریهای مزمن مانند فشارخون، دیابت و... بروز می کند.

به اعتقاد اغلب داروسازان و پزشکان، علت بروز مصرف غیر منطقی دارو در کشور، ناشی از دسترسی آسان مردم به دارو و همچنین تهیه بدون نسخه برخی اقلام دارویی است. به طوری که برخی از مردم به توصیه دوستان و آشنایان از داروهایی استفاده می کنند که هیچ ضرورتی بر استفاده از آنها نیست و همین مسئله می تواند عوارض ناگواری به دنبال داشته باشد.

متأسفانه میزان مراجعات مردم به پزشکان در کشورمان بالا است، به گونه ای که ایران به لحاظ مصرف دارو جزو ۲۰ کشور نخست دنیا است و در آسیا بعد از چین مقام دوم را دارد.

به گفته دکتر محمود وهابی، متخصص بیماریهای عفونی، علت مراجعه ۵ درصد افراد به مراکز درمانی و بیمارستانها، عوارض دارویی است.

وی با اشاره به اینکه ۱۰ درصد این عوارض ناشی از حساسیت به دارو است، از پنی سیلین به عنوان مهم ترین دارویی نام می برد که ایجاد حساسیت های جدی می کند.

حساسیت به پنی سیلین می تواند به صورت بثورات پوستی، کم خونی، ورم راه هوایی به خصوص حنجره، اسپاسم راه هوایی و مهم تر از همه به صورت شوک "آنافیلاکسی" بروز کند. آنافیلاکسی خطرناک ترین عارضه پنی سیلین است و معمولاً به صورت افت سریع فشار خون، کهیر، اسپاسم راه هوایی، درد شکمی، تورم گلو و زبان و اسهال مشخص می شود.

آنچه مشخص است، اینکه مصرف غیرمنطقی و خودسرانه دارو، نه تنها موجب درمان بیماری نمی شود بلکه باعث ایجاد عوارض دارویی در طولانی مدت نیز می گردد. تحقیقات انجام شده در کشورمان نشان می دهد که ایرانی ها بیش از استاندارد جهانی، دارو مصرف می کنند. به طوری که ۱۰ تا ۱۵ درصد داروها بدون مشورت با پزشک و خودسرانه مصرف می شود.

در این بین داروهای مسکن و آنتی بیوتیک بیشترین میزان مصرف خودسرانه دارو را تشکیل می دهند. این وضعیت باعث شده علت بستری ۱۰ تا ۲۰ درصد بیماران در بیمارستانها، ناشی از عوارض دارویی عنوان شود و در این بین، سالمندان، زنان باردار و کودکان، بیشتر در معرض خطر عوارض دارویی قرار دارند.

در هر حال، اصلاح رفتار غلط "تجویز غیر منطقی دارو" و "مصرف خودسرانه دارو" که به یک "فرهنگ" از

نوع نادرست آن تبدیل شده است، نیازمند عزم همگانی و ملی است

مصرف بی رویه آنتی بیوتیک

مصرف بی رویه آنتی بیوتیک از چالش های اساسی درمان در بیمارستان ها و سایر مراکز درمانی کشور است. در ایران مصرف آنتی بیوتیک ها بسیار بالاست و علاوه بر تجویز این نوع داروهای ضد عفونت از طریق نسخ پزشکی آمار فروش آنتی بیوتیک ها از طرق دیگر نیز نشان دهنده مصرف بالای این قبیل داروهاست که با اپیدمیولوژی و پراکندگی بیماریها و همچنین میزان جمعیت کشور تناسب ندارد.

نیمی از بیماران مراجعه کننده به پزشکان عمومی حداقل یک نوع آنتی بیوتیک دریافت می کنند این آمار نشان دهنده آن است که ۵۰ درصد بیماران نیاز به آنتی بیوتیک درمانی دارند، اما در واقع این گونه نیست، چرا که در کشور بسیاری از بیماریها ریشه کن شده و دیگر نیازی به درمان صرف با آنتی بیوتیک وجود ندارد. حتی در بسیاری از بیماریهای دیگر از جمله سرماخوردگی ها نیز ضرورتی برای آنتی بیوتیک درمانی احساس نمی شود اما با این حال شاهد تجویز بی رویه این دارو در نسخ بیماران هستیم.

از جمله موارد تاثیرگذار برای تجویز و مصرف بی رویه آنتی بیوتیک در کشور مسائل اقتصادی، فرهنگ عمومی جامعه و ضعف گروه پزشکی در مصرف بیش از حد این نوع دارو می باشد. متأسفانه بسیاری از افراد جامعه نیز بر این باورند که مصرف آنتی بیوتیک های قوی تاثیر بهتری در روند درمان آنها خواهد داشت.

خطر مقاومت میکروبی اصلی ترین عارضه مصرف بیش از حد آنتی بیوتیک ها است

در حال حاضر بسیاری از عفونت های ساده دیگر با آنتی بیوتیک های موجود قابل درمان نیستند، این امر نشان دهنده ایجاد مقاومت میکروبها در برابر آنتی بیوتیک ها است و در صورت ادامه روند تجویز و مصرف غیرمنطقی آنتی بیوتیک ها در آینده نزدیک با عدم پاسخگویی این گروه از داروها در درمان بیماریهای عفونی مواجه خواهیم بود که این مشکل صدمات جبران ناپذیری را به بار خواهد آورد.

وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی
پایگاه خبری – اطلاع رسانی وب دا